

FM: Eksporta attīstību 2019. gadā būtiski ietekmēja ārējā pieprasījuma samazināšanās

Publicēts: 10.02.2020.

2019. gads Latvijas eksportētājiem bijis izaicinājumu pilns, jo ārējā pieprasījuma sašaurināšanās, nenoteiktība saistībā ar Lielbritānijas izstāšanos no Eiropas Savienības (ES), koksnes cenu kritums pasaules tirgos un reeksporta apjomu samazinājums ir bremsējuši Latvijas preču eksporta attīstību. Preču eksports balansēja uz krituma robežas visā gada garumā, taču 2019. gadā preču eksporta vērtība kopumā tomēr bija lielāka nekā 2018. gadā un palielinājās par 0,4%, tādējādi sasniedzot 12,8 miljardus eiro. Pozitīvo eksporta izaugsmi izdevās sasniegt tieši gada pēdējā mēnesī, jo preču eksporta vērtība pērnā gada decembrī palielinājās par 3,9% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada decembri.

Preču eksporta attīstību 2019. gadā vienlaicīgi negatīvi ietekmēja vairāku faktoru kombinācija. Pirmkārt, divu pasaules lielāko ekonomiku jeb ASV un Ķīnas tirdzniecības saspīlējums un savstarpējā importa tarifu ieviešana, atstāja negatīvu efektu uz globālo tirdzniecību un ekonomisko izaugsmi kopumā. Pamatojoties uz aktuālākajām Starptautiskā valūtas fonda prognozēm, pasaules reālais iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugums 2019. gadā sasniedza 2,9%, kas ir zemākais kāpums pēdējā desmitgadē. 2019. gadā bremsējas arī ES ekonomikas jeb Latvijas lielākā eksporta noieta tirgus attīstība. 2019. gada trijos ceturkšņos ES ekonomikas attīstība bija vien 1,6% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, kamēr vēl 2018. gada attiecīgajā periodā IKP pieaugums bija 2,1%. Tādējādi var droši apgalvot, ka 2019. gadā ES būs piedzīvojusi lēnāko ekonomikas izaugsmi kopš 2014. gada.

Ņemot vērā, ka uz ES valstīm 2019. gadā tika eksportēti vairāk nekā 72% no visām Latvijas precēm, vārgāka ES ekonomikas izaugsme mazināja arī Latvijas eksporta apjomus uz šo reģionu. Preču eksporta vērtība uz ES 2019. gada decembrī gada griezumā samazinājās par 1,5%. Savukārt 2019. gadā kopumā eksports uz ES palielinājās par 2,2%. Taču svarīgi norādīt, ka eksporta pieaugums uz ES valstīm kopumā 2018. gadā bija ievērojami straujāks, sasniedzot 9,5% pieaugumu.

Otrs faktors, kas negatīvi ietekmēja preču eksporta vērtību un it īpaši koksnes eksportu, bija koksnes cenu kritums. Koksnes eksporta kritums gan decembrī, gan iepriekšējos 2019. gada mēnešos tika fiksēts uz vairākām valstīm, proti, uz Lielbritāniju, Vāciju, Zviedriju jeb nozīmīgākajiem koksnes eksporta tirgiem. Koksnes eksporta kritumu kopumā ietekmēja koksnes cenu samazinājums pasaules tirgos, ko, savukārt, noteica pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas. No vienas puses pasaules ekonomikas attīstības tempu bremsēšanās mazināja koksnes pieprasījumu, bet no otras puses iepriekšējos gados nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ vairākās Rietumeiropas valstīs notika mežistrāde cietušajās platībās, tādējādi palielinot koksnes piedāvājumu. Papildus tam koksnes eksporta svārstības noteica neskaidrība par Lielbritānijas izstāšanos no ES un iespējamiem tirdzniecības tarifiem starp Lielbritāniju un ES. 2019. gada sākumā šis faktors vēl labvēlīgi ietekmēja koksnes eksportu kopumā un konkrēti uz Lielbritāniju, jo tur tika veidoti koksnes krājumi, taču, sākot ar otro ceturksni, koksnes eksports uz Lielbritāniju sāka samazināties. Ņemot vērā, ka Lielbritānija ir lielākais Latvijas koksnes noieta tirgus, tas negatīvi ietekmēja koksnes eksporta dinamiku. Tādējādi jāsecina, ka kopējais koksnes eksports 2019. gada decembrī gada griezumā samazinājās par 11,2%, bet 2019. gadā kopumā koksnes eksporta vērtība bija par 3,2% zemāka nekā 2018. gadā.

Latvijas preču eksporta attīstību 2019. gadā kopumā ietekmēja ne tikai ārējie faktori, bet arī vietējā rakstura faktori. Piemēram, preču eksporta attīstību negatīvi ietekmēja turboreaktīvo dzinēju reeksporta samazinājums uz ASV, kas savukārt ir saistīts ar lidmašīnu flotes atjaunošanu aviokompānijā airBaltic. 2019. gadā turboreaktīvo dzinēju eksports samazinājās par 331 miljonu eiro. Šo faktoru jāuztver kā izņēmumu, kas neraksturo nedz ārējā pieprasījuma izmaiņas, nedz Latvijas eksportētāju konkurētspēju, jo to ietekmēja jauno lidmašīnu tehniskā apskate un remonts. Ja no kopējā preču eksporta vērtības izslēgtu turboreaktīvo dzinēju reeksporta kritumu, tad preču eksporta pieaugums 2019. gadā būtu 3,1%, nevis 0,4%.

Vienlaikus eksporta datos 2019. gadā bija vērojami arī vairāki pozitīvi faktori, kas kopumā mazināja augstākminēto faktoru negatīvo ietekmi. Atzīstamus eksporta pieauguma tempus visā 2019. gada garumā uzrādīja graudaugu eksports, pateicoties labai graudaugu ražai 2019. gadā. Tā 2019. gadā graudaugu eksporta vērtība pieauga par 42,9% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet 2019. gada decembrī gada griezumā graudaugu eksports dubultojies.

Samērā straujš eksporta kāpums ir fiksēts arī ķīmiskas rūpniecības ražojumiem. 2019. gadā šīs preču grupas eksports pieauga par 9,0%, ko pamatā nodrošināja farmaceitisko produktu eksporta kāpums uz Krieviju un Baltijas valstīm. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka pēdējos divos 2019. gada mēnešos farmaceitisko produktu eksports kritās, kas varētu liecināt par ārējā pieprasījuma vājināšanos pēc šīm precēm.

2020. gads arī sola būt samērā sarežģīts eksportējošiem uzņēmumiem, jo kopš šā gada sākuma riski, kas varētu negatīvi ietekmēt pasaules ekonomikas izaugsmi un pasaules importu un lielā mērā ietekmē Latvijas eksporta attīstību, tikai pastiprinājās. To noteica koronavīrusa izplatība Ķīnā. Pašreiz grūti novērtēt šī faktora ietekmi uz pasaules ekonomikas izaugsmi, jo nevar paredzēt, cik ilgi un plaši šis vīruss izplatīsies. Starptautiskās vadošās organizācijas prognozē, ka pasaules ekonomikas izaugsme 2020. gadā varētu būt līdzīga iepriekšējā gada sniegumam, taču šajās prognozēs nebija ņemti vērā pēdējie notikumi Ķīnā, kas šogad varētu ieviest korekcijas Ķīnas un pasaules ekonomikas izaugsmē.

<https://www.fm.gov.lv/lv/fm-eksporta-attistibu-2019-gada-butiski-ietekmeja-areja-pieprasijuma-samazinanas>